

Časopis „NAPREJ“ izhaja dvakrat mesečno in sicer 4. in 18.

Uredništvo, administracija in ekspedicija: Idrija št. 446.

Vse denarne pošiljke na naslov:

Upravništvo „Naprej“. Vse dopise in spise na uredništvo.

NAPREJ!

Lastnik lista: „Idrijska okrajna organizacija.“

Naročnina za celo leto: v Idriji (brez donajanja na dom): K 1'92, (z donajanjem na dom): K 2'40, po pošti K 2'50; v Nemčiji 3 krone.

Posamezne številke 8 vin.

Sodrug in sodruginja!

Prvi Maj se bliža! Pripravljajte se za dostojno proslavo našega edinega praznika.

V Idriji se je določilo vsopred praznovanja nastopno:

Prvega Maja naj počiva delo povsodi.

Zadnjega aprila zvečer predavanje.

Godbeno društvo pa priredi — kakor dozdaj vsako leto — promenadni koncert.

Na prvega Maja zjutraj od 1/2 do 1/27 sprevod okrog Idrije z zastavo in godbo na čelu.

Ob deveti uri zjutraj javni shod pri „Črnem orlu“ z dnevnim redom:

„Politični položaj v Avstriji in zahteve delavskega ljudstva“.

Popoldne obhod Idrije, od društvenih prostorov okrog mesta do pivarne pri „Črnem orlu“, kjer bo v pivarni in na vrtu velika ljudska veselica. (Vstopnice na veselico se prodajajo pri Tomažu Brusu ter v prodajalnah „Občnega kons. društva v Idriji in v Spodnji Idriji.)

Sodrug in sodruginja! Prvega majnika naj pokaže zopet Idrija tisto slavnostno lice kot dosedaj vsako leto!

Izvrševalni odbor

soc.-dem. stranke za idrijski okraj.

V organizacijo!

Delavci! Kdor še ni član lokalne organizacije soc.-dem. stranke, naj pristopi, da s tem jasno prizna svoje pošteno delavsko mišljenje.

Kdor še ni član svoje strokovne organizacije, pristopi naj takoj, da s tem popravi dosedanji svoj greh.

Kdor še ni član „Občnega kons. društva“, pristopi naj, da s tem okrepi svojo združeno organizacijo.

Odprto pismo „Slovencu“.

Moji ljubi prijatelji pri katoliškem časniku «Slovencu» so v sobotni številki v idrijskih novicah natisnili «senzacijsko» novico: «Pri nevarno oboleli Kristanovi soprogi v Idriji je par dni stregla usmiljenka iz Marofa.» Bum, bum, trarara... Prav prisrčno sem se nasmejal. In dobra volja me še zdaj ni opustila, kajti, oprostite, to ni karsibodi. «Slovenec» namreč v istem hipu tudi pripoveduje, da je tudi pri Jaurèsu, znamenitem francoskem socialistu, stregla enkrat usmiljenka, in dostavlja: da, pač, življenje kaže, katera stranka dela človeštvu na korist. No, no... Oglejmo si reč tako kot je, Moja soproga je res nevarno zbolela. Zdravnik dr. I. J. Stevák ji je povedal (mene takrat ni bilo doma; bil sem na Dunaju, vršeč svoje dolžnosti kot član nadzorstva G. Ö. C.), da si mora dobiti tako postrežnico, ki se razume na bolniško postrežbo. Ko ga je vprašala, kje jo naj dobi, ji je dejal: «Pri svoji pokojni ženi sem imel usmiljenko iz Marofa, tudi Vam bi priporočal, da si jo vzamete, ker v Idriji ni dobiti ženske, ki bi se razumela dovolj na bolniško postrežbo. Pri protestantovki Plamenikovi je bila istotako usmiljenka, pri Činburku i. t. d. tudi. Kaj hočete, živimo pač v Idriji!!!» Ko sem prišel domov, se mi je to povedalo, no, in

žena je že bila v stadiju krize, fantazirala je, govorila vse mogoče ter seve tarnala, da ni usmiljenke, kar si je vtolkla v glavo kot fiksno idejo i. t. d. Videl sem, da bo v vsakem oziru najboljša, če ji olajšam zadnje trenutke (tako sem si takrat mislil) življenja in ji izpolnim to fiksno željo. Pisal sem res na Marof ter razloživši stvar, poprosil za usmiljenko, da bi bolnici stregla. **Ali dobil sem odgovor, da jim je žal, da pa nimajo nobene, da bi morali v Ljubljano telegrafirati i. t. d.** Odgovor sem naznanil zdravniku, ki je na to napisal pismo na Marof; učinek pisma je bil, da so z Marofa takoj poslali eno usmiljenko k moji ženi, še telegrafirali niso nikamor. Kaj je doktor pisal, žal, ne vem.

Tako se je torej dogodil slavni «senzacijski» dogodek, da je moji bolni soprogi nekaj dni stregla usmiljena sestra. Ko se je bolezen obrnila na bolje, je odšla, odkoder je prišla. Reči pa moram, da je tista usmiljenka imela več takta, kot ga imajo vsi dopisniki in redakterji «Slovenca» skupaj. Stregla je brezverki in ženi brezverca, pestovala malega brezverčka — pri tem se je pa zavedala, da je v našem domu bolniška strežkinja in drugega nič.

«Slovenec» govori o dobrih delih klerikalizma. Rad bi vedel, kaj ima uboga ženska, ki je enkrat, kdove iz kakšnih nagibov vstopila med usmiljenke, opraviti s klerikalizmom? Vodstvo hiralnice pa je usmiljenko poslalo šele na intervencijo zdravnika, na mojo prošnjo pa ne. Kje je usmiljenost ali dobro delo? Dobra dela so zastoj in takoj, postrežbo pa se mora plačati...

Klerikalizem sploh dobrih del ni zmožen. Kakšen je, kaže tudi prav fino «senzacijska» novica, s katero se pravkar pečam. Klerikaliec je nasilnik, ki izrablja vero in verska čutila ter sploh vse uredbe svoje cerkve v svoje samopašne politične namene, ki laže, obrekuje, natolcuje, uganja gnjusno hinavščino, seve vse v imenu boga vsemo-gočenga... Fej taki svojati...

Pa, prav zadovoljen sem, da so se gospodje klerikalci zopet pokazali v svoji na-

goti. In v ti zadovoljnosti mi je vsklila misel, **da izdam v slovenskom prevodu znano Wahrmundovo brošuro kot pokoro za greh, da je v mojem domovanju par dni prebivala usmiljena sestra!**

Pozdravljeni!

V Idriji, 13. aprila 1908.

Anton Kristan.

Kapitalistični razred.

Dobiček.

Odkod dobiva kapitalistični razred svoje dohodke. Trgovski kapital in oderuški kapital dobivata prvotne svoje dobičke in obresti na ta način, da odtrgujeta od premoženja oseb iz najrazličnejših razredov, ki so na njuno posredovanje ali pomoč navezane.

Industrialni kapital dobiva svoj dobiček z izkoriščanjem neposedujočih mezdnih delavcev. Čimbolj pa se kapitalistični proizvodni način razvija, tembolj prekaša industrijalni kapital druge vrste kapitala, tembolj jih napravlja sebi uslužne, kakor smo videli, kar pa more le s tem, da sebi odstopa en del večvrednosti, ki jo izvleče iz mezdnih delavcev. Vsled tega razvoja postaja od proletarcev izdelana večvrednost vedno bolj edini vir, iz katerega črpa ves kapitalistični razred svoje dohodke. Kakor izgubljata rokodelstvo in kmetijsko poljedelstvo vedno bolj na gospodarskem pomenu in kakor vplivata vedno manj na bivstvo današnje družbe, istotako je tudi s starimi oblikami trgovskega in oderuškega kapitala, ki sta vlekla svoje dobičke iz izkoriščanja nekapitalističnih razredov. Dandanes so že države brez rokodelstva in kmetije — glej Anglijo. Nobene moderne države pa si ni misliti brez veleindustrije. Kdor hoče današnje oblike kapitala razumeti, ta mora začeti pri industrialnem kapitalu: v večvrednosti, ki jo proizvaja kapitalistična industrija, je najbolj bistven in vedno najbolj viden vir iskati, iz katerega teče ves kapitalistični dobiček.

Mi smo se že v prejšnjem poglavju naučili spoznavati večvrednost, katero izdeluje industrialni proletarec in kateri si prisvaja industrialni kapitalist. Videli smo tudi, kako množina večvrednosti, ki jo posamezen delavec vstvarja, vedno bolj stopa v razmerju velikosti njegove mezde: s tem, da se pomnožuje delavsko breme delavcu, da se vpeljuje stroje, ki manjšajo delo in cenene delavske moči i. t. d. Obenem pa raste tudi število izkoriščanih proletarcev: tako narašča vedno bolj množina večvrednosti, ki se steka v blagajne kapitalističnega razreda.

Ali žal, žal, „nobenemu umrjočemu ni čisto veselje življenja podeljeno“ — in tako mora kapitalistični razred „deliti“, kakor tudi mu je „delitev“ zoperna; razdeljevati si mora večvrednost med zemljiško posestjo in med državo. In delež, ki ga ta dva spravita, raste od leta do leta.

Zemljiška renta.

(Zemeljski dohodek.)

Če govorimo o razredih, ki postajajo vedno bolj samo posedujoči in izkoriščevalci, monopolisti proizvodjalnih sredstev, moramo razločevati med kapitalisti in veleposestniki.

Kajti zemlja je proizvodjalno sredstvo posebne vrste. Najbolj neogibno potrebno je; brez nje ni mogoča človeška delavnost, celo mornar in zrakoplovec potrebuje prostora, odkoder odjadrata in kamor prijadrata. Ali zemlja je tudi proizvodjalno sredstvo ki ga ni moči poljubno pomnožiti. Doslej pa se je jedva v kakšnem kraju zgodilo, da bi se sleherni košček zemlje od svojih stanovalcev, obdelal. Celo na Kitajskem so veliki kosi neobdelanega sveta.

Za gospodarstva kmetijskega proizvodjanja v malem v srednjeveški Evropi je posedoval vsak kmet svoj dom in svoje polje zase. Voda, gozdovi, pašniki pa so bili skupna last in množina neobdelanega sveta (zemlje) je bila tako velika, da si je mogel vsakdo dovoliti, vzeti v posest ono zemljo in na nji gospodariti, katero je v puščavi obdelal. V tem pa je prišlo proizvodjanje blaga z vsemi

posledicami, ki jih že poznamo. Pridelki zemlje so postali blago, dobili so vrednost. To je vplivalo tudi na zemljo samo, ki je postala blago z neko vrednostjo. Posamezne kmetiške občine in zadruga so sedaj poskušale krog svojih članov zaključevati, in ti so začeli zemljo, ki so jo skupno posedovali in deloma (gozdove in pašnike) tudi na nji skupno gospodarili, sé ve smatrati za skupno last občine ali zadruga, ki se ne sme prodati ali oddati, ampak kot ene vrste privatno last, ki pripada le sedanjim članom in njihovim dedičem, od katere pa so vsi poznejši občinski člani izključeni. Hoteli so zemljo napraviti za monopol.

Po skupni lasti občine so se pa še nekemu drugemu sline cedile, graščaku ki je bil varih (zavetnik) skupne lasti; če pa naj postanejo ta zemljišča zasebna last, potem naj bodo njegova zasebna last. V največ pokrajinah, zlasti pa tam, kjer se je razvijalo, poljedelsko velepodjetje, se je posrečilo grajščakom, da so se polastili kmetiške skupne lastnine. Temu pa je sledilo opustošenje kmetij in preganjanje posameznih kmetov iz njihovih gospodarstev. Ves svet, tudi tisti, ki se poljedelsko ni izrabijal, je prešel v zasebno last; zemljiška posest je postala predprava nekolicine posameznikov.

Tako je vsled gospodarskega razvoja, zlasti z otvoritvijo veleposestva, postal sedaj svet (zemlja) monopol, in to davno popred, predno se je izčrpalo vsa, za obdelovanje pripravna tla, in predno se je moglo govoriti o kakšni prenaseljenosti ljudstva. Če se torej pripisuje zemlji izjemno lastnost, češ, da je proizvodjalno sredstvo, ker se ne da poljubno razmnožiti, se to ne godi za tegadelj, ker so vsa tla — saj v kulturnih deželah, vzeta v posest manjšine. S tem je postal monopol prav posebne vrste. Kapitalistični razred ima seveda napram neposedujočim razredom monopol na proizvodjalna sredstva. Ali v kapitalističnem razredu samem ni nobenega monopola določenih članov na določena proizvodjalna sredstva, saj ne nobenega trajnega monopola. Če se utvori kapitalistični obroč v svrhu monopoliziranja neke gotove, zelo važne iznajde, n. pr. neke

nove mašine, se najdejo še zmerom kapitalisti, ki to mašino tudi kupijo ali jo pa z novo iznajdbo še prekose ali pa preje ali pozneje prenarede.

Vsega tega pa pri zemljiški posesti ni mogoče. Veleposestniki imajo monopol ne le proti nepremožnem razredu, ampak tudi proti kapitalističnemu razredu.

Posebno svojstvo posestva je najbolj ostro utvorjeno v Angliji, kjer ima malo število rodbin veleposest cele dežele v rokah, ga trdno drži in ga ne proda. Kdor rabi zemljo, dobi jo posojeno proti določeni najemnini, zemljiški renti.* Kapitalist, ki hoče postaviti tovarno ali sezidati hišo, začeti rudnik ali pa kmetovanje, ne more v Angliji praviloma kupiti zemlje, ampak jo le dobiti v najem.

Pri nas pa je kapitalist najčešče tudi lastnik zemlje: tovarna poseduje zemljo, na kateri je postavljena tovarna, rudniški podjetnik je posestnik rudnikov, ki jih pusti izkopavati, na drugi strani pa obdeluje veleposestnik evropske kopnine najpogosteje sam svoja posestva, mesto da bi jih dal v najem podjetnikom. Če gospodarji kapitalist na lastni zemlji, če je sam posestnik, mu ni treba večvrednosti s tem razdeljevati. To seveda na stvari nič bistvenega ne izpreminja. Postal je namreč posestnik le na ta način, da je prejšnjemu lastniku zemlje plačal nek kapital, čegar obresti odgovarjajo znesku zemljiške rente. Plačuje torej na vsak način zemljiško rento; v enem kakor v drugem slučaju manjša ta njegov dobiček.

Monopolni značaj zemljiške posesti pa se tem bolj poostri, čim je silnejše povpraševanje po zemeljski posesti, čimbolj pre-

bivalstvo narašča, čimbolj kapitalistični razred potrebuje zemljiško posest, čimbolj se razvija kapitalistični proizvodjalni način. V isti meri raste tudi zemljiška renta, to se pravi: znesek skupne v kapitalističnem razredu vplačane zemljiške rente. Ni nikakor potreba, da bi rasla renta vsakega zemljišča. Zemljišče donša pri enakih okoliščinah temveč rente, čim plodovitejše je in čim ugodnejše leži (ali je bližje trgu ali je oddaljeno i. t. d.) — postav za rente tu naravno, ne moremo razmotrivati. — Odkritje novih plodovitih krajev more torej zemljiško rento kakega izcrpanega sveta znižati; ali zato bo tem silneje zemljiška renta novo odkritega sveta rasla. Tako morejo tudiboljšanje transportnih sredstev rento pokrajine, ki je blizu trga, znižati v prilog dalje ležečih krajev. Oboje se je godilo v zadnjih dveh desetletjih. Ameriška zemljiška renta je izrasla in sicer — v kolikor niso nasprotno vplivale poljedelske varstvene carine — na stroške zapadne Evrope. To velja pa le za zemljo, ki se izrablja v poljedelstvu.

V mestih pa je zemljiška renta povsod v stalnem, naglem naraščanju. Kapitalistični proizvodjalni način žene množice prebivalstva vedno bolj v mesta. Na nesrečo pa s tem trpi dobiček industrialnih kapitalistov manje nego telesno in duševno zdravje ubožnejših ljudskih množic. Tu spoznavamo v stanovanjskem vprašanju nov vir krivic proletarijata. Da bi to bližje raziskovali, pa tu ni za to primeren prostor.

* Strogo vzeto ni najemnina (zakupnina) in zemljiška renta eno in isto. V zakupu je tudi najčešče kos obresti kapitala. Za naše namene tukaj pa se sme zenačiti zakupnino in zemljiško rento.

ZMES.

Zanimljiv dekret. Cesar Karol V. je izdal l. 1532. sledeči dekret: «Če je kdo lačen, in nima niti njegova žena niti njegovi otroci ničesar jesti, tedaj se ga ne sme kaznovati, če ukrade kruh.»

Svatopluk Čeh, slavni pesnik češki, je pisal o naboženstvu: «Predvsem pov-

darjam, da ne pripadam nobeni cerkvi in da niti ne razumem, kako se more v resnici inteligentni človek izdajati za vernega katoličana ali protestanta i. t. d. Če iščem motive temu, potem vidim najčešče osebno korist, vplive zunanjih okolišnosti ali pa posebnega čuvst-

vovanja, ki ga povzročijo spomini iz otroške dobe i. t. d. V vsakem slučaju pa vidim bodisi motenje drugih ali pa samega sebe.»

Državni zbor na Finskem je ruski car razpustil, ker mu niso ugajali predlogi socialnih demokratov. Sedaj upa ruska vlada,

da bo pri novih volitvah manj socialnih demokratov izvoljenih za poslance.

V Rusiji še vedno vre in vre. V Petersburgu, v Odesi in v mestih na bregovih Črnega morja je bilo zopet aretovanih vse polno ljudi.

Zadružništvo.

Občno konzumno društvo v Idriji nastopa z letošnjim letom v 10. leto svojega obstanka. Predstojništvo je sklenilo v svoji seji, da bo predlagalo, naj se ta jubilej primerno proslavi. Več o tem se bo ob priliki naznanilo. — Za sedaj moramo konstatirati jako lep napredek od meseca do meseca. Vendar opozarjamo s tem še vse one delavce Idrije in njene okolice, naj se oklenejo «Občnega konsumnega društva» ter naj kupujejo v zadružnih prodajalnah svoje potrebščine. — V današnjih dobah draginje se pokazuje prava vrednost konsumnih društev. Zato so tudi ljudski oderuhi največji sovražniki konsumnih društev. Delavci! Spoznavajte vrednost zadružne misli!!

Največje delavsko konzumno društvo v Avstriji je «Prvo nižjeavstrijsko konzumno društvo na Dunaju». Leta 1907. je prodalo v svojih 25. prodajalnah blaga za 8,878.000 K. Zanimivo je, kaj vse in koliko se je raznih vrst blaga prodalo! Mleka 7,000.000 litrov, 62.000 kil masla, 3,721.000 jajec, 229.500 kil slanine, 27 vagonov fižola, graha in leče, 89 vagonov krompirja, 648.500 litrov piva, 245.000 litrov vina, 52 vagonov petrolja, 1673 vagonov premoga, 164 vagonov koksa i. t. d. V lastni pekariji se je leta 1907. speklo kruha in drugega peciva za 1,352.000 K. Čistega dobička za l. 1907. je: 679.264 K, ki se razdeli tako-le: dividenda po 6% = 352.704 K, dispozicijskemu fondu 85.000 K, in rezervnemu fondu 61.559 K. Obresti deležev se izplača 12.873 K, branilnih vlog 31.757 K. V društvu je bilo l. 1907. uslužbenih 425 oseb. — Društvo proizvaja samo figovo in sladno kavo, torej je v teh

proizvodih samo producent. — Uslužbenci imajo lastno podporno društvo, v katero je lani društvo 14.372 K vplačalo. — Na občnem zboru, ki se je vršil 25. sušca se je sklenilo razširiti društveno pekarijo, za kar se je določilo 450.000 K.

Iz zgodovine «Občnega konsumnega društva v Idriji». Prva seja pripravljalnega odbora za ustanovitev Občnega konsumnega društva v Idriji se je vršila 25. julija 1897., v kateri je bil izvoljen za načelnika sodrug Simon Kavčič. — Ustanovni občni zbor pa se je vršil 27. svečana 1898. v gostilni gosp. M. Strausa. — 6. marca 1898. je bilo vpisanih 157 članov, ki so vplačali 1742 gl. 50 krajcarjev. — Prva prodajalna je bila v hiši g. Senčarja (sedaj Filipa Poljanška). — Zadružna pravila so se vpisala dne 16. maja leta 1898. v zadružni register c. kr. deželne kot trgovske sodnije III. oddelek. — Prvi redni občni zbor se je vršil 12. junija 1898., na katerem se je vsprejelo Frana Rinaldota za vodjo zadruga. — Od 1. junija 1898. do 31. dec. 1898. je imelo društvo 10.709 gl. 20 kr. dohodkov, 18.711 gl. 50 kr. izdatkov. Čistega dobička je bilo 1313 gl. 51 kr. — In danes? Vedno naprej in naprej!!

Prva socialistična posojilnica v Avstriji. V registru krajskega sodišča v Pisku se je vpisala „Hranilnica in posojilnica „Enakost“ v Pisku“. Deleži 10 K. Namen njen: podpirati zadruga z denarjem. Financirala bo tudi delavsko tiskarno. — Na Slovenskem se bo moralo tudi razmišljati o podobnem zavodu. Ideja „Osrednje delavske banke“ bo tudi pri nas enkrat prišla do uresničenja.

Iz idrijskega okraja.

Rudarji! 20. t. m. bo shod rudarjev pri Črnem orlu. Začetek ob 9 uri dopoldne. Pristop imajo le oni, ki so vplačali dve kroni v obrambeni fond. Dnevni red zelo važen.

Občni zbor socialističnega društva «Naprej!» v Idriji bo 19. t. m. v društvenih prostorih (gostilne A. Kogej I. nadstropje). Po zboru plenarni shod vseh sodrugov. Dnevni red zelo važen!

Redni občni zbor «Obrtniške bolniške blagajne v Idriji» se je vršil kot se je že v zadnji številki «Napreja» poročalo v nedeljo dne 15. sušca t. l.

Po običajnem pozdravu, s katerim je otvoril gosp. načelnik občni zbor, je poročal tajnik o blagajničem delovanju v letu 1907. Kot najvažnejša zadeva njegovega poročila je bila prireditve javne tombole v korist blagajne, ki se je vršila dne 29. rožnika minulega leta in je blagajni vrgla čistih 945 kron 62 vinarjev. V svojem poročilu se je spomnil tudi darila «Mestne občine v Idriji» ter vrlih rokodelskih pomočnikov, ki leto za letom prirejajo veselice v korist blagajne.

Blagajnično poročilo izkazuje 3408 K 16 h

dohodkov in stroškov 3392 „ 66 „

tako, da je ostalo koncem leta 1907

v blagajni 15 K 50 h

Blagajnično premoženje pa izkazuje

aktivne 1321 K 26 h

pasive 206 „ 48 „

tako da znaša čisti prebitok imetja 1114 K 78 h

Po poročilu računopregledovalcev, ki so vse blagajnično stanje pregledali in v redu našli, je sledila volitev načelnštva, nadzorništva in razsodišča. Rezultat teh volitev je bil sledeč: V načelnštvo so bili voljeni gg. Cvek Franc, Fajs Anton, Grile Josip, Kos Vinko, Ipavec Franc, Stravs Ivan, Ciniburk Franc, Rupnik Josip in Štros Leopold.

V nadzorništvo so sedaj gg.: Kerševan Josip, Kogej Josip in Kristan Anton.

Člani razsodišča pa so: Balantič Peter, Bratuš Anton, Šmid Matej, Turk Ivan in Vovk Josip. Kot namestnika gg.: Ipavec Anton in Kmet Anton.

Ker nikakih slučajnosti ni bilo je zaključil načelnik osmi redni občni zbor.

Odbor se je takoj po obnem zboru takole konstituiral: načelnik g. Jos. Rupnik, njegov namestnik Franc Cvek.

Iz zhoda, dne 11. t. m. O rudarskih razmerah je poročal sodrug Ivan Stravs, sporočil je ustne dogovore med delegati rudarske zadrage in c. kr. nadsvetnikom Zillekom v zadevi resolucij, ki so se sprejele na zadnjem rudarskem shodu. O anketi, ki bo radi predloga sodr. poslanca Čingra in tov. tičočega se tedenskega izplačevanja mezde, je govoril sodr. A. Kristan. O praznovanju prvega majnika je poročal sodrug A. Kristan, ki je predlagal resolucijo, naj se naloži krajevnemu odboru rudarske zadrage, da gre c. kr. ravnateljstvu povedati, da bo idrijsko rudarsko de'avstvo 1. maj praznovalo. Resolucija se je sprejela enoglasno.

O kranjskem deželnem zboru je govoril sodrug A. Kristan. Volilno reformo hoče delavstvo, ali le volilno reformo v zmislu splošne in enake volilne pravice, drugačne delavstvo ne mara, kakor pa se vidi, je med liberalci in klerikali sporazum za neko četrtokurijo. Sramotno za liberalce je, da g. Gangla, poslanca mesta Idrije, niso izvolili v ustavni odsek. Nato se je oglasil g. poslanec Eng. Gangl, ki je razvijal sledeče trditve: On je prepričan, da je ves narodno-napredni klub poslancev za volilno reformo v zmislu splošne in enake volilne pravice. Gangl sam bo le za volilno reformo v zmislu splošne in enake volilne pravice glasoval, proti vsakršni drugi pa bo z vso energijo nastopil. To je obljubil pred izvolitvijo in tega se bo držal. Upa, da bo njegov klub z njim enega mišljenja. Sodruga A. Kristan je pozivljav navzoče v zaključni besedi, naj stoje na straži, da pojdejo kad r bo treba na ulice za pravično volilno reformo proti pokvekam Badenijeve sorte. — Enoglasno se je odobrila resolucija, v kateri izraža idrijsko delavstvo svoje soglasje edino volilni reformi, ki bo temeljila na principu enakosti in splošnosti.

Miniaturni «Naprej», mali predali malega lista tako označuje prav čisto «Slovenec» naš list ter s tem ves delavski tisk na «Slovenskem». Žalibog je resnica, da razpolagamo mi slovenski delavci s tako majhnimi in tako redko izhajajočimi časopisi. «Naprej» izhaja vsak mesec dvakrat, «Delavski list» vsak teden enkrat, «Rdeči Prapor» vsak teden dvakrat . . . Delavci! Poskrbimo, da bo naš tisk večji, da bodo naši časniki pogostejše izhajali. «Delavska tiskovna družba v Ljubljani» je ustanovljena, namen njen je, da poveča delavski tisk, da skuje za delavstvo močno in mogočno orožje, ki bo v boju za pravice delavskega ljudstva izdatno služilo. Pristopajte zato za člane «Delavske tiskovne družbe». Delež znaša 25 kron. Pristopnina ena krona. Kdor ne more celega deleža takoj vplačati, vplača ga lahko v obrokih. — Delavci! Na delo za svoje orožje, za svoj tisk!

Pisma brez podpisa. Še vedno se mučijo idrijski klerikalci z najrazličnejšimi načini pisanja v pismih, v katere odlagajo plodove misijonskih pridig. Povem jim zadnjič, da se jim le smejem in obenem jih pomilujem. Norcu se včasih človek smeje, ker je v neumnosti svoji smešen — obenem ga pa pomiluje, kajti revež na duhu ne more vendar nič za svoje neumno, zlobno, bedasto ravnanje. — Zato, bodite pozdravljeni. A. Kristan.

Delavci! Širite dosedaj izšle zveske knjižnice «Napreja!» — širite «Rdeči Prapor» — širite pa tudi «Svobodno misel». Mladenci! Zlasti vi berite te reči in premišljujejo snovi, ki jih podaja delavski tisk.

Misijon je vzbudil po Idriji obilo veselih trenotkov, prav mnogo smehu ter dosti izredno dobre volje. Gledališč in drugih priredb Idrija še nima, zato je prebivalstvo sempatja zadovoljno tudi s čim drugim. Gospodje pridigarji so bili prav špansi; po veselem in

bučnem predpustu, šaljivi postni dnovi — kaj hočete še več. Marijine hčere n. pr. bodo od sedaj zanaprej živele vse drugačno življenje kot so doslej. Z ljubečkom pojdejo k Oswaldu ali pa k dekanu, ta dva jih podučita v ljubimskih skrivnostih ter jima dasta že v naprej dovoljenje za vse. — Da, da! Brez dvombe se bo Marijnih devic zbor pomnožil!

Idrijski klerikalci še vedno ne morejo preboleti propada pri zadnjih deželnozborskih volitvah. V «Slovenec» in drugih svojih listih in lističih spuščajo v svet svoje žalostne jeremijade . . . Najbolj hudi so seveda na sodruga Antona Kritana. No — mi se ne bomo pečali s to klerikalno jezo, kajti, saj poznamo pajdaše Mihe Arkota. Kakoršen je Miha, takšni so Mihi . . .

Smešno je, kako se napihuje «Slovenec». «Brata Kavčiča sta sprožila in sestavila resolucijo». Dober tek obema Kavčičema in vsem idrijskem klerikalcem. Vsak rudar (tudi tisti, ki je klerikalcem še iz gotovih ozirav vdan) se takim «Slovenčevim» trditvam smeje.

Ogromna večina S. S. S. v Idriji sestoji iz rudarjev, piše «Slovenec» 4. t. m. Pri volitvah v bratovsko skladišnico, pri volitvah v rudarsko zadrugo i. t. d. — torej pri volitvah v čisto rudarske zavode pa ta «ogromna večina» nikoli ne nastopi, kajti, če bi, bi se pokazala tako klavrna manjšinica 15 osebice, da bi bilo — joj . . . Med klerikalnimi volilci v Idriji so c. kr. pazniki, c. kr. uradniki (Penko, Tušar etc.) nekaj obrtnikov ter provizionirani rudarji v starosti nad 60 let. Rudarjev (aktivnih delavcev) pa je v klerikalni stranki zelo malo, kar jih je, so tam iz golih sebičnih namenov. Vsak rudar ve, da je klerikalna stranka nasprotnica delavskemu ljudstvu.

Društvo za varstvo zanemarjenih otrok v sodnem okraju idrijskem je izbralo naslednji odbor: Predsednik H. Sturm, okrajni sodnik; tajnik dr. D. Lončar, realni profesor; blagajničarica M. Kavčič, šolska voditeljica; namestnik A. Novak, šolski vodja; odbornik dr. M. Papež, rudniški zdravnik; A. Šabec, ljudskošolski učitelj; B. Slavik, rudniški nadoskrbnik; M. Souvan, učiteljica; I. Straus, rudar; namestniki: B. Bähler, sodni oficjal; I. Bajc, nadučitelj (v Sp. Idriji); I. Gruden, veleposestnik (v Jeličnem vrhu); I. Kokalj, rudar; I. Novak, učitelj; za pregledovalca računov F. Vidic, rudniški kancelist in A. Krapš, davkar. Zanimiv je bil občni zbor, ki se je vršil 22. marca dopoldne.

Otvoril ga je gospod okrajni sodnik Sturm, ki je pozdravil navzoče in nato v daljšem govoru poudarjal važnost društev za otroško varstvo in mladinsko skrb ter orisal njih plemeniti namen in cilj. V bistvu je navedel sledeče: Glavni vzrok, da vedno bolj narašča izprijenost in pokvarjenost mladine, ne tiči v revščini, temveč v njenih posledicah n. pr. v tem, da se vsled skrbi za vsakdanji kruh ne nadzorujejo zadostno mladoletni, da vsled tega vidijo mnogo slabih vzgledov, da vidijo propalo нравnost i. t. d. Posledica revščine je udi to, pa razpadajo vezi, ki se naj bi tesno oklepale

posameznih članov rodbine, vsled česar nima otrok nikogar, ki bi ga varoval v njegovem нравnem, duševnem in telesnem razvitku. Starši pa imajo večji vpliv na vzgojo otrok kot šola. Ako starši ne varujejo otroka, ako so ničvredni ali ne morejo iz tega ali onega vzroka otrok preskrbeti in vzgajati, tedaj preti otroku nevarnost, da se izpridi in popolnoma pokvari. V takih slučajih se mora poskušati, nadomestiti otroku manjkujočo ljubezen in skrb staršev s čim drugim. V ta namen perablja naš državljanski zakonik institucijo varuštva. Po tej bi moral varuh skrbeti za telesno in duševno blagostanje svojega varovanca, ne pa veljati samo kot postavni zastopnik varovanca. Z eno besedo: moral bi nadomestiti otroku vso skrb in oblast, ki jo pripoznava zakon očetu. Institucija varuštva pa ni izpolnila teh pričakovanj, kajti varuhi so puščali skrb za osebne razmere svojih varovancev popolnoma vneimar. Zato je uvedla justična uprava druge nadzorovalne organe organe v obliki sirotinskih svetov. Takoj so ustanavljali sodni uradi po celi Avstriji take svete im se trudili, vzbuditi jih k delu humanitete, k delovanju, ki naj bi ne ostalo neuspešno, trudili so se, premagati vse ovire, poizvedeti vse pripomočke, s katerimi se bi moglo v okolišnih prilikah in izprijenosti mladine. Kmalu pa se je izkazalo, da pri nepremožnih slojih, v katerih vlada pomanjkanje in reva in v katerih so potrebne za poplavljanje življenjskih razmer mladoletnih materialne žrtve, ne zadostuje že, če se nadzorujejo samo njih osebne razmere. Tako se je spoznalo, da je potreben poleg varuhov in sirotinskih svetov še en organ, katerega cilj naj bi bilo zboljšanje blagostanja zapuščene in osirotele mladine. Da se tedaj reši to pereče vprašanje, dalo je predsedstvo višjega deželnega sodišča v Gradbu inicijativo, po kateri naj bi se v vseh njemu podrejenih sodnih okrajih ustanavljala društva za otroško varstvo in mladinsko skrb. V prvi vrsti imajo ta društva namen, nabavljati pripomočke, s katerimi se naj pospešuje vzgoja bedne mladine. Lep krog delovanja in požrtvovalnosti se nudi ravno v Idriji takemu društvu. Idrija ni samo glede števila prebivalcev drugo mesto na Kranjskem, ampak tudi glede socialne bede. Kakor v vseh delavskih mestih živi tudi tu veliko število osirotelih otrok v ugonablajočem pomanjkanju. Najhujše zlo pa zavлада v rodbini rudarja tedaj, če iztrga okrutna smrt očeta rudarja, katerega edini zaslužek je rudarska mezda, v najlepši moški starosti, prerano njegovi obitelji in ostane brez podpore, brez premoženja sama na svetu kopa nedoraslih otrok. C. kr. rudniško ravnateljstvo izplačuje sicer v takih slučajih provizije, ali te podpore so tako neznatne, da nikakor ne zadostujejo. Zato je treba podobnih društev. Pozivlja vse človekoljubne, naj pristopijo k društvu in nabirajo zanj člane.

Na izvajanja g. sodnika se bomo ob priložnosti sezozrli. Za enkrat še omenjamo, da uraduje tajnik g. dr. Lončar vsak torek od 5. do 6. ure popoldne v pisarni tukajšnje sodnije št. 1. — Članarina znaša za osebo 30 v. na mesec.

«Slovenec» in čipkarska zadruga. V «Slovencu» od torka se je znani gospod spravil nad prvo idrijsko čipkarsko zadrugo, češ, da ta zadnja ne bo več delovala, da gre soc. dem. organizacija v franže. Seveda je pokrtačil tudi sodr. Ant. Kristana, češ, da je on nasprotnik — zadrugištva i. t. d. V «Slovencu» od srede je že popravljal laži, ki jih je razpečal v torek. No — kaj še bo, to že sporočimo. Za enkrat povemo «Slovencu»: I. idrijska čipkarska zadruga je izboren zavod. Tudi lahko preneha. Če bo, se bo razdelilo 2000 kron med članice, tolikšen je namreč rezervni fond v gotovini. I. idrijska čipkarska zadruga čisto lahko preneha, saj je v triletni dobi svojega obstanka dosegla med drugim, da daje c. kr. čipkarski tečaj

Kašelj.

Kdor trpi na kašlju, rabi naj povsod preizkušeno olajševajoče in zelo okusne

Kaiserjeve prsne karamele.

5120 notarsko overovljenih spričeval kaže uspehe pri kašlju, hripavosti, kataru in zažlemanosti.

Paketi po 20 in 40 vin. — Pravi so le z znamko: «Tri jelke». — Zaloga pri

Danielu Pircu, lekarnarju v Idriji.

dividende in da je isti vpeljal mezdne knjižnice in mezdne karte. S tem je prevzel c. kr. čipkarski tečaj nase bistvo zadruga. O tem lahko «Slovenčeve» gospode pouči g. Vogelnik ali naj pa po informacije pišejo dr. Minkušu na Dunaj. Več pa bomo o tem še govorili

Novo!

Novo!

Izšla je v založbi časopisa „Naprejl“
v Idriji brošura

„Proletarijat“

ki jo je napisal **Karol Kautsky**, poslovenil **Anton Kristan**. Brošura «Proletarijat» obravnava sledeče predmete: «Proletarec in rokodelski pomočnik», «Delavska mezda», «Razpad» proletarske rodbine», «Prostitucija», «Industrijska rezervna armada», «Rastoča razsežnost proletarijata» in «Trgovski in izobraženi proletarijat».

Cena brošuri **30 vinarjev.**

POZOR!

Ali poznate izvrstni slovenski izdelek, ki se dobiva pri vsakem trgovcu pod imenom

„zvezdna“ kavina primes

Pripravite torej svoj zajutrek za poskušnjo s tem izbornim izdelkom in prepricali se boste, da

nadomestuje ta izdelek domače slovenske tovarne

„zvezdna“ kavina primes

vsako podobno blago iz nemških tovarn, na katero ste se morda vsled neprestanega vsiljevanja privadi i.

Zahtevajte odločno pri svojem trgovcu, naj se vam da

„zvezdna“ kavina primes

in zavrnite vsak drug izdelek!

Prva jugoslovska tovarna za kavine surogate v Ljubljani